

Görüşler - Okuyucu Mektupları

Opinion Papers - Letters

Dünya Literatüründen

Telif Haklarının Korunmasında Yeni Gereksinimler

Telif hakkı, yazarı tarafından üretilen basılı, mekanik veya elektronik ortamdaki her bilginin basım, yayım ve çoğaltma haklarının yine o yazara ait olduğunu ifade eden yasal ve bireysel bir haktır. Başka bir deyişle üretenin izni olmaksızın hiç bir çalışma çoğaltılamayacağı gibi yeniden basılıp; herhangi bir ortamda başka bir biçime de dönüştürülemez. Burada bilgi ve çalışma olarak ifade ettiğimiz ürün günümüzde bilgi kaynağı olarak çok çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde telif haklarının söz konusu edildiği ürünlere son yıllarda poster, fotoğraf, sinema filminin yanı sıra elektronik ya da mekanik bilgi kaynakları da eklenmiştir. Son günlerde ise tartışma listelerinde ve genel olarak USENET de gerçekleşen bilgi alışverişlerinin de telif hakları içinde değerlendirilmesi sorunu zihinleri meşgul etmektedir.

Brad Templeton elektronik posta ile gönderdiğimiz ve bu yolla bize ulaşan her mesajın telif haklarının korunum ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Templeton, sitesini ziyaret edenleri bu konuda bilinçlendirmek için bazı düşüncelerini net gezginleriyle paylaşıyor.¹

Elektronik bilgi paylaşımının çok yönlü, hızlı ve hatta neredeyse denetimi sağlanamaz biçimde gerçekleştiği günümüzde telif hakkına saygı, çağdaşlığın doğal bir kuralı kabul edilmelidir. Bu bağlamda Templeton "Bütün hakları saklıdır" gibi ibarelerin önceleri mutlaka her eserde bulunması gerektiğini; artık bu tür ifadelerin artık gerekmediğini belirtmektedir. Gerçekten de böyle bir ibare olsun ya da olmasın Amerikan Yasalarına göre bir üründen 10 defadan fazla kopyalamanın yapıldığının tespit edilmesi halinde, bu eylemin cezası \$ 2500' dan başlamaktadır. Templeton konunun bir başka yönüne de dikkati çekmektedir: Eğer kopyalanan ya da kullanılan bilgi gerçek bir ticari değere sahip değilse yasal boyutuyla çok daha az korun-

¹ [çevrimiçi] elektronik adres: <http://www.templetons.com/brad/copymyths.html> (13 Ağustos 1999)

maktadır. Belki de gelişmiş ülkelerde bilgi, diğer ticari mallar gibi meta haline dönüştüğü ölçüde gerçek bir yasal güvenceye kavuşacak ne dersiniz? Ancak şurası kesindir ki üretilen her bilginin kötü amaçlı kullanımına engel olmak için ülkemizde hala yaptırım gücü hiç olmayan bilimsel etik değerlerimizden başka bir güvencemiz bulunmamaktadır. Mevcut kanunda yer alan bandrol ve hologram uygulaması ile getirilen yeni düzenlemeler korsan yayıncılığa engel olamamaktadır. Korsan olarak çoğaltılan eserlerin kaç adet bastırıldığını tespit etmek zor olacağından bu duruma uygun bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir. 16-19 Aralık 1998 tarihleri arasında yapılan IV. Ulusal Yayın Kongresi'nde sunulan komisyon raporunda bu soruna yönelik olarak izinsiz kopyalanan eser sayısının tespitinin güç olması nedeniyle bu miktarın en az 4000 adet sayılması ve yasal tüm işlemlerin bu baskı sayısı üzerinden dikkate alınması önerilmiştir.² Aynı komisyon raporunda telif hakları ile ilgili mevzuatın da günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi ve güncelleştirilmesi konusunda önerilerde bulunulmuştur. Ancak bildiğimiz kadarıyla bu konuyla ilgili Bakanlık tarafından hazırlanan yasa tasarısı henüz TBMM gündemine girmemiştir (Dergimizin bu sayısında Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü'nce yürütülen çalışmalara ayrıca yer verilmiştir.).

Web Forum: Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinin Geliştirilmesinde Yeni Teknolojilerden Nasıl Yararlanılmaktadır?

Web ortamındaki tartışma listelerine her geçen gün bir yenisi ekleniyor. Dünyanın hemen her yerinden meslektaşlarımızın görüş ve bilgi alış verişinde buldukları bu tartışma platformlarını izlemek bize mesleki bir tartışma listesinin hangi düzeyde yapılması gerektiği konusunda da sanırım önemli ipuçları verecektir.³ Bu tartışmalardan derlediklerimizi bizimle paylaşmak isteyeceğinizi düşünerek bazı görüşlere burada yer verdik.

Shankar Singh yeni teknolojilerin bilgi merkezlerine sağladığı olanakları şu şekilde sıralamış:

- Kütüphane otomasyonuna geçiş
- Bilgi ağlarına katılma
- Sanal ve dijital kütüphane oluşturma
- Kütüphanenin Web sayfasını düzenleme

² *IV. Ulusal Yayın Kongresi Komisyon Raporları (16-19 Aralık 1998, Ankara)* Ankara: Kültür Bakanlığı, 1998: 17-19.s.

³ [Çevrimiçi] elektronik adres: <http://www.mcb.co.uk/services/conferen/webforum/pprg-lib-link-forum/22.html> (17 Ağustos 1999)

- Kütüphanede bir kaynak olarak www kullanımını gerçekleştirme
- Elektronik dergi aboneliği ve İnternette bilgi erişimi sağlama.

Vin Much, teknolojinin sağladığı yararların yanısıra pek çok yeni sorunu da beraberinde getirdiğine dikkat çekiyor. Much, kendi sistemlerini kullanan 38 kütüphanenin her birinin de farklı politikalar uyguladıklarını; standartlaşamadıklarını ve eşgüdüm içinde çalışmadıklarını ifade ediyor. Öte yandan Much'ın çalıştığı kütüphanede kullanıcıların bilgisayardan çıktı almaları çok masraflı olduğu için sadece verileri kopyalamaya ve “scan” etmeye izin veriliyor.

Forumda bilgi merkezlerinin yeni teknolojilere uyum sağlayabilmelerinde aşağıdaki unsurların önemli rol oynadığı düşüncesi yaygın olarak paylaşılmaktadır:

- Çalışan personelin teknolojiye uyum sağlayabilmesi için eğitim verilmesi

- Kullanıcıların gereksinimlerinin tanımlanması

- Kullanıcılara elektronik posta kullanımı, elektronik ortamdan kopyalama, bilgisayardan çıktı ve tam metin alabilme gibi olanakların sağlanması yanısıra başka bilgi merkezlerine erişimlerinin gerçekleşmesi; elektronik ortamda ödünç verme hizmetinin sunulması.

Teknoloji kullanımının bilgi merkezleri için çok önemli ve kaçınılmaz olduğu savunulmakla birlikte konuya daha gerçekçi yaklaşan meslektaşlarımız da bulunmakta. **Jayatunga Amaraweera** ülkesinin koşullarını gözeteerek üçüncü dünya ülkelerinin bilgi sağlama ve erişim hizmetlerinde hala geleneksel yöntemlerle hizmet verdiklerini vurgulamaktadır.

Bugün gelişmiş ülkelerde bilgi merkezlerinde teknoloji küçümsenmeyecek boyutlarda etkin olarak kullanılmasına rağmen hizmet sunumunda sorunların yok olmadığı; bununla birlikte ek masrafların çıktığına tanık oluyoruz. Ancak teknolojiyi bilgi merkezlerinde hangi hizmet birimi için ve ne düzeyde kullanırsak kullanalım gözardı etmememiz gereken temel iki unsur:

- Hizmet içi eğitim

- Kullanıcının tanımlanması⁴ ve eğitiminin sağlanmasıdır diye düşünüyoruz.

Dr. Özlem Bayram

A.Ü.D.T.C.F.

Kütüphanecilik Bölümü

⁴ Genel olarak kullanıcının kim olduğu, ne beklediği ve gereksinimlerinin ne olduğu gibi soruların cevaplanması gerekmektedir.